

Asia: VN/23566/2021

Lausuntopyyntö mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Taustatiedot

Onko vastaaja:

Joku muu

Mihin hyvinvointialueeseen vastaaja kuuluu (mikäli vastaaja on kunta tai kuntayhtymä tai hyvinvointialue):

-

Vastaajatahon virallinen nimi:

Päihdelääketieteen yhdistys ry

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot:

Jonna Levola, Päihdelääketieteen yhdistys ry:n hallituksen puheenjohtaja

jonna.levola@paly.fi; jonna.levola@hus.fi

Viranomaisille: mahdollisen lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä:

-

1 Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut

1.1 Onko sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä palveluita koskevan pykälän (sosiaalihuoltolain 2 a §, terveydenhuoltolain 8 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustelee tarvittaessa kantasi:

Päihdehoidon ja kuntoutuksen selkiyttäminen sos. ja terveydenhuollon rajapinnassa tärkeää, jatkossa esim. laituskuntoutus sairauden eli riippuvuushäiriön vuoksi pitäisi toteutua lääkärin arvion

perusteella, ei sos. maksusitoumusmenettelyllä, jota on käytetty väärin tarpeellisen hoidon/kuntoutuksen epäämiseksi käytännössä liian vähäisen budjettirahoituksen vuoksi. Tämä on jo STM:n sosiaalihuoltolain soveltamisohjeen viesti, mutta ei toteudu käytännössä ohjeen mukaisesti. Riippuvuushäiriöiden vuoksi pitää pääst asianmukaisen hoidon piiriin yhtälailla kuin muidenkin sairauksien kohdalla, eli asianmukaisten diagnostisten tutkimusten ja lääketieteellisen hoidontarpeen arvion perusteella.

2 Sosiaalihuollon palvelut

2.1 Onko yhteisösosiaalityötä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Sosiaalihuollon päihdetyön painotus kohti varhaista hoitoon saamista on hyvä asia

2.2 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.3 Onko päihdetyön palveluna annettavan päiväkeskustoiminnan ja tilapäisen majoituksen pykälän (sosiaalihuoltolaki 24 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Vaikkakin uudet päiväkeskukset, jossa asiointi myös päihtyneenä ja tilapäinen majoitus tulevat uutena lakiin ja ovat erittäin tervetulleita, olisi välttämätöntä velvoittaa selviämisasematoimintaan, mikä nyt puuttuu lainsäädännöstä, joskin PÄLY näkee selviämisasemien olevan osa terveydenhuollon toimintaa.

2.4 Ovatko sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyötä koskevaan pykälään (sosiaalihuoltolain 29 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.5 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykososiaalisen tuen pykälän (sosiaalihuoltolaki 29 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.6 Onko päihde- ja riippuvuustyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.7 Onko mielenterveystyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.8 Ovatko omatyöntekijän pykälään (sosiaalihuoltolaki 42 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.9 Onko sosiaalihuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.10 Puuttuuko sosiaalihuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

-

Perutelut kyllä vastaukselle:

-

3 Terveydenhuollon palvelut

3.1 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 20 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.2 Onko mielenterveyspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 27 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.3 Onko päihde- ja riippuvuuspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Riippuvuussairauksien tutkiminen ja hoito (ml. kuntoutus) on osa terveydenhuoltoa, tämä painopisteen siirto ja selkeytys lainsäädännön tasolla on PÄLY ry:n näkökulmasta erittäin tervetullut ja hyvä asia.

Haittoja vähentävän toiminnan korostaminen osana terveydenhuollon toimintaa olisi tärkeää. Käyttöhuoneiden perustamisen tai pilotoinnin edistämisestä ei ole mitään mainintaa, vaikka tämä olisi keskeistä osana huumekuolemien ehkäisyn strategiaa.

3.4 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa opioidilääkkeillä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

On hyvä, että opioidiriippuvuuden korvaushoito määritellään nyt lain tasolla.

PÄLY ry näkee, että vaativa lääkehoito, jota opioidiriippuvuuden korvaushoito selkeästi on, on selkeästi terveydenhuollon toimintaa ja sen toteuttamiseen tulee olla riittävä terveydenhoidon osaaminen. Riittävä terveydenhuollon osaaminen tulee olla myös toteuttamisen osalta (lääkkeen jako), silloin kun hoitovastuu on terveydenhuollossa. Esimerkiksi sosiaalihuollon alaiset yksiköt, kuten ensikodit tai asumispalveluyksiköt, voivat hakea terveydenhuollon toimilupia, silloin kun riittävä osaaminen ja henkilöstö sille antaa edellytykset. PÄLY ry:n näkemyksen mukaan riittämätön osaaminen lääkehoidon toteutukseen voi pahimmillaan vaarantaa potilaiden turvallisuutta ja oikeusturvaa.

3.5 Onko kiireellistä hoitoa koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 §) ehdotettu lisäys tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Akuuttihoidossa tehtävien hoidontarpeenarvioiden ja jatkohoitosuunnitelman toteutumisen varmistaminen on keskeistä, ja tulee voida luoda saumattomia palveluketjuja, jotta akuuttitilanteessa hoidon järjestäminen ei jää potilaan itsensä varaan. Pääsy vieroitushoitoon kiireellisenä terveydenhuollon palveluna tulee varmistaa. Olisi välttämätöntä velvoittaa

selviämisasematoimintaan, mikä nyt puuttuu lainsäädännöstä ja PÄLY näkee selviämisasemien olevan osa terveydenhuollon toimintaa. Tämän toteutumista voisi oleellisesti helpottaa selviämisasemien sijoittuminen fyysisesti päivystyksiin ja akuutin/kiireellisen vieroitushoidon ottaminen osaksi päivystys-/akuuttityön palvelukokonaisuutta. Akuuttitilanteessa riippuvuushäiriöihin liittyvän itsemurhariskin arviointia tulisi tehostaa ja esim. tästä syystä selviämisasematoiminta (ja sen sijoittaminen päivystyslääketieteen osaksi) olisi tärkeää, jotta päihtyneen henkilön itsemurhavaara voidaan arvioida päihtymystilan väistyttyä siten, että henkilö on turvallisissa olosuhteissa tuon ajan.

3.6 Ovatko terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyötä koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.7 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykologisen tuen pykälän (terveydenhuoltolaki 50 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.8 Onko sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymää hoitoa huumausainerikoksissa koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

PÄLY ry on ottanut kantaa huumausaineiden käytön dekriminallisoinnin puolesta osana huumausainepolitiikan ja hoitojärjestelmän kokonaisuudistusta, joka painottaista hoitoon pääsyä rankaisemisen sijaan. Sujuva hoitoonpääsy edellyttää riittävää resursointia, ja nykytilanteessa hoidon resusointi on täysin riittämätöntä.

Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa huumausaineen käyttörikokseen syyllistyneen hoitoonohjauksen, jolla vältetään rikosoikeudellinen seuraamus. Tätä käytetään tosiasiallisesti ilmeisen vähän, sillä hoitoonohjaukseen ei ole tehokkaita väyliä tai hoitoon ei tosiasiallisesti pääse. Sen sijaan, että muokataan näitä pykäläiä, tulisi vahvistaa hoitoon pääsyä ja edistää käytön dekriminallisointia.

3.9 Onko työnohjausta koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.10 Onko terveydenhuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.11 Puuttuuko terveydenhuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

Kyllä

Perustelut kyllä vastaukselle:

- selviämisasemat
- haittoja vähentävän työn painotus
- riittävästä riippuvuushäiriöiden resursoinnista säätäminen lain tasolla

4 Mielenterveyslaki

4.1 Ovatko ohjausta ja valvontaa koskevaan pykälään (mielenterveyslaki 2 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Asiantuntijatahona THL:n riittävästä psykiatrisesta ja päihdelääketieteellisestä osaamisesta on varmistuttava.

4.2 Onko tahdosta riippumattoman hoidon järjestämistä koskevan pykälän (mielenterveyslaki 3 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

4.3 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa koskevan pykälän (mielenterveyslaki 6 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

5 Päihdehuoltolaki

5.1 Onko mielestänne perusteltua, että mahdollisuus määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon väkivaltaperusteella poistettaisiin?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Tahdosta riippumattoman hoidon vaikuttavuutta päihdehäiriöiden hoidossa ei ole käytettävissä olevan tutkimustiedon mukaan selkeästi osoitettu. Väkivaltaperustetta ei ole käytännössä sovellettu, mm. koska sen soveltamiselle ei ole ollut ohjeistusta, esim. yksilön itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta kuten sitomisesta ei ole ohjeistusta, vrt. mielenterveylaki. Suomessa ei myöskään käytännössä ole yksiköitä, joissa tätä voitaisiin soveltaa.

Riippuvuushäiriöiden osalta tahdosta riippumatonta hoitoa on sovellettu lähinnä henkeä uhkaavan terveysvaaran perusteella. Näissäkin tilanteissa (esim. suonensisäisiä huumeita käyttävän akuutti, henkeä uhkaava infektio) usein olisi pystytty toimimaan vapaaehtoisuuden perusteella, jos riittävä osaaminen esimerkiksi vieroitusoireiden hoitoon tai opioiditukilääkitysten käyttöön olisi somaattisessa hoidossa paremmalla tasolla. Edelleen, näissä tilanteissa ei ole ollut kyse riippuvuussairaudesta, vaan somaattisen, henkeä uhkaavan komplikaation hoidosta.

Kun tahdosta riippumatonta hoitoa riippuvuushäiriöiden osalta jatkossa käsitellään, tulisi huomioida PÄLY ry:n näkökulmasta seuraavia asioita:

- Ruotsissa tahdosta riippumaton (laitos)hoito on mahdollista ad. 6 kk, Norjassa ad. 3 kk ja Norjan tutkimusten ja kokemusten perusteella 3 kk olisi monasti liian lyhyt aika. Suomessa edes 3 kk kuntouttava laitostuotoinen päihdehoito on vapaaehtoisenaakin jo harvinaisuus. Miten voidaan ajatella perustelluksi pitkiä tahdosta riippumattomia hoitoja, kun vapaaehtoiseenkaan hoitoon ei välttämättä pääse ja jaksot ovat lyhyitä (nähty jopa maksusitoumuksia 2 viikon kuntouttavalle päihdehoitajaksoille?!)?

- henkeä uhkaavan terveysvaaran perusteella toteutettava hoito ei ole riippuvuussairaudesta hoitoa. Tässäkin pitäisi kuitenkin selkiyttää sitä miten potilaan oikeuksia voidaan rajoittaa ja millä perusteella, esim. liikkuminen osaston ulkopuolella, aggressiivisen potilaan rajoittaminen jne.

6 Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

6.1 Ovatko Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Muiden kuin riippuvuussairauksien kuin päihdehäiriöiden (toiminnalliset riippuvuudet) sisällyttäminen lakiin hyvä asia; nyt toiminnallisten riippuvuuksien hoito on täysin levällään.

Edelleen, PÄLY ry:n kanta on sama kuin välittyä nykyisestä esityksestä, eli riippuvuushäiriöiden hoito on sairauden hoitoa ja siten osa terveydenhuollon toimintaa. Sosiaalisella kuntoutuksella voidaan hoitaa sairauteen liittyviä sosiaalisia haittoja ja rajoitteita, mutta ei itse sairautta.

7 Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista

7.1 Ovatko ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annetun lain 2 §:ään ehdotetut muutokset perusteltu?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

8 Laki Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä

8.1 Ovatko Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annetun lain 1 §:ään ehdotetut muutokset perusteltu?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

9 Huumausainelaki

9.1 Ovatko huumausainelain 4 §:n 2 momenttiin ehdotetut muutokset perusteltu?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Tahdosta riippumatonta hoitoa riippuvuussairauksien osalta tulee tarkastella kriittisesti. Jos tämä mahdollisuus tulee jossakin muodossa säilymään, tarvitaan tämä tarkennus.

10 Laki Vankiterveydenhuollon yksiköistä

10.1 Onko Vankiterveydenhuollon yksiköistä annettuun lakiin ehdotettu uusi 16 a § perusteltu?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Korvaushoidon toteutuminen myös vankeinhoidossa tulee varmistaa. Korvaushoidon tarpeen arvioiden tekemistä vankeusaikana tulisi edistää.

Vankiterveydenhuollon velvoite tarjota myös haittoja vähentävää hoitoa ja mm. ruiskujen ja neulojen vaihtoa tulisi kirjata lakiin, sillä vankeusaikana vaikeasti päihderiippuvaisten henkilöiden tilanne on hyvin vaikea ja pistoskäyttöön liittyvät infektiot ml. C-hepatiitti ovat valtava ongelma vankiloissa. Huolena on myös tuoreesti iv-huumeiden käyttäjien keskuudessa todetut HIV-tartunnat ja sekanaarioa, jossa vankiloissamme alkaisi HCV-epidemian lisäksi HIV-epidemia.

Vankeihoidossa tulisi edistää HCV-hoitoja kansallisen C-hepatiittistrategian mukaisesti ja toimia tässä aktiivisesti.

11 Siviilipalveluslaki

11.1 Ovatko siviilipalveluslain 93 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

12 Laki henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa

12.1 Ovatko henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain 35 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

13 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

13.1 Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Nykyisten muutosten lisäksi riippuvuussairauksien hoito ja kuntoutus osasto- tai laitosoiloissa tulisi olla potilaille maksutonta. Pidempi hoito ja kuntoutus toteutuu usein henkilöiden kohdalla, jotka ovat taloudellisesti hyvin heikossa asemassa, eivätkä he nytkään tosiasiallisesti usein maksa hoidostaan. Omavastuuosuuden kierrättäminen sosiaalitoimen kautta on turhaa byrokratiaa.

14 Vaikutusten arviointia, toimeenpanoa ja aikataulua koskevat kysymykset

14.1 Ovatko arviot esityksen kustannusvaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

Keskeinen kysymys on terveydenhuollon riippuvuussairauksien hoitoon tarvittamat mittavat lisäpanostukset, sekä sote-henkilöstön perus- ja täydennyskoulutukseen tarvittamat huomattavat panostuksen osaamisen lisäämiseksi läpi ammattiryhmien.

14.2 Ovatko arviot lapsivaikutuksista mielestänne realistiset?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

14.3 Ovatko arviot muista vaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

14.4 Kommentit koskien ehdotusta lakimuutosten voimaantuloajasta 1.1.2023 ja muutosten toimeenpanoa?:

-

15 Asetusluonnokset

15.1 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi mielenterveysasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.2 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi päihdehuoltoasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.3 Kommentit koskien ehdotusta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi hyväksyttävästä hoidosta huumausainerikoksissa?

Ks. yst. .3.8

16 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen

16.1 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Psykiatriset häiriöt, joihin riippuvuussairaudet kuuluvat, ovat sairauksia ja niiden hoito kuuluu terveydenhuoltoon. Nykyinen kehitys, jossa riippuvuushäiriöiden ja muiden psykiatristen häiriöiden hoito toteutuu sosiaalihuollon alaisuudessa, on huolestuttava. Vaikka nykyisessä esityksessä ei oteta kantaa tähän, vaan minkä lain puitteissa palveluja tuotetaan, kokonaisuudessaan PÄLY ry näkee hyvänä, että riippuvuussairauksien tutkimisen, hoidon ja kuntoutuksen painopiste siirtyy kohti tervedenhuoltoa ja sitä selkiytetään. Nykytilanteessa potilaan oikeus näyttöön perustuvaan hoitoon toteutuu puutteellisesti (vrt. PALKO-suositukset) ja alueellisesti epätasa-arvoisesti. Riippuvuussairauksien hoidon toteutuksen valvonta on niinkään vajavaista. Keskeistä on, että riippuvuussairauksien hoidon saatavuutta ja laatua tulee parantaa läpi tervedenhuollon kentän, jota tulee täydentää sosiaalihuollon palveluilla.

Levola Jonna
Päihdelääketieteen yhdistys